

Szantaż korporacyjny i sposoby jego ograniczania *de lege lata i de lege ferenda*

Jednym z filarów ładu korporacyjnego w spółkach kapitałowych, w szczególności zaś spółkach akcyjnych, jest z jednej strony zasada podejmowania decyzji metodą większościową (zasada władzy większości), z drugiej zaś przyznanie wspólnikom mniejszościowym¹ prawa do inicjowania sądowej kontroli legalności rozstrzygnięć większości, które to prawo realizowane jest poprzez zaskarżanie uchwał walnego zgromadzenia. Prawo to, mające być w zamyśle ustawodawcy narzędziem obrony praw mniejszości, może jednak w rękach tej mniejszości stać się niebezpiecznym orężem skierowanym przeciwko spółce, jej organom menedżerskim i akcjonariuszom większościowym. Ze zjawiskiem takim mamy do czynienia w sytuacji nadużycia prawa do zaskarżania uchwał. Opisowi tego zjawiska jak również analizie możliwych obecnie i pożądanym w przyszłości sposobów jego eliminacji poświęcone jest niniejsze opracowanie.

Istota problemu

Charakter i funkcje prawa wspólników do zaskarżenia uchwał walnego zgromadzenia

Prawo do zaskarżania uchwał walnego zgromadzenia należy do najważniejszych praw korporacyjnych wspólników spółek kapitałowych i przysługuje na zbliżonych zasadach wspólnikom spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (art. 249 – 254 k.s.h.²) jak również akcjonariuszom spółki akcyjnej (art. 422 – 427 k.s.h.) i komandytowo-akcyjnej³ (art. 422 i nast. w zw. z art. 126 § 2 k.s.h.). Omawiane prawo jest prawem wynikającym wprost z ustawy i ma charakter indywidualny.⁴

Od momentu wejścia w życie kodeksu spółek handlowych ustawa wyraźnie określa dwa rodzaje prawa do zaskarżania uchwał:

- powództwo o uchylenie uchwały (art. 249, 422 k.s.h.)
- powództwo o stwierdzenie nieważności uchwały (art. 252, 425 k.s.h.).

W katalogu praw wspólników prawo do zaskarżenia uchwał walnego zgromadzenia pełni funkcję gwarancyjno-egzekucyjną, będąc instrumentem ochrony praw mniejszości.⁵ Powództwo o uchylenie uchwały służy eliminacji z obrotu prawnego wadliwych aktów korporacyjnych (uchwał) walnego zgromadzenia akcjonariuszy/zgromadzenia wspólników.⁶ Z kolei stosunkowo krótkie terminy prekluzyjne służyć mają realizacji pewności obrotu. W przypadku powództwa o stwierdzenie nieważności uchwały terminy zaskarżenia są dłuższe, co jest wyrazem położenia akcentu na zasadę legalizmu w przypadku poważniejszych uchybień, tj. naruszeń ustawy.⁷

Oprócz funkcji gwarancyjno-egzekucyjnej w odniesieniu do przestrzegania praw mniejszości, przedmiotem ochrony są również inne interesy,⁸ w tym zasada praworządności;⁹ wspólnicy uzbrojeni w prawo zaskarżania uchwał są bowiem szczególnie predysponowani do pełnienia funkcji „*watchdogs*”,¹⁰ tj. strażników przestrzegania prawa, zasad uczciwego obrotu i *corporate governance*.

„Druga strona medalu”

Uwagi przedstawione powyżej to jedna strona medalu. Istnieje jednak również druga.

¹ Prawo do zaskarżania uchwał przysługuje nadto zarządowi, radzie nadzorczej oraz poszczególnym członkom tych organów (art. 250 pkt 1, art. 422 § 2 pkt 1 k.s.h.).

² Kodeks spółek handlowych, ustawa z 15.09.2000 r. (DzU nr 94, poz. 1037).

³ Ta ostatnia jest wprawdzie w ustawodawstwie polskim spółką osobową, jednakże występują w tej spółce również elementy charakterystyczne dla spółek kapitałowych, czego potwierdzeniem jest chociażby system odesłań (art. 126 § 1 k.s.h.). Zob. na ten temat A. Szumański, *Spółka komandytowo-akcyjna*, PPH 1998/4, s. 15 – 23; A. Szumański w: W. Pyziół, A. Szumański, I. Weiss, *Prawo spółek*, Bydgoszcz – Kraków 2002, s. 211 – 221.

⁴ Zob. W. Katner, *Prawa mniejszości w spółkach kapitałowych, cz. II*, PPH 2002/4, s. 23; A. Szajkowski w: S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, *Kodeks spółek handlowych, t. II, Komentarz do artykułów 151 – 300*, Warszawa 2002, uw. do art. 249, nb. 1; I. Weiss w: W. Pyziół, A. Szumański, I. Weiss, *Prawo spółek*, Bydgoszcz – Kraków 2002, s. 382.

⁵ Zob. M. Romanowski, *Zaskarżanie nowych emisji akcji w spółkach publicznych (uwagi na tle art. 414 K.H.)*, „Monitor Prawniczy” 1998/3, s. 102; A. Szumański, *Prawo spółek...*, s. 667.

⁶ Zob. P. Grzesiok, *Zaskarżenie uchwał w kodeksie spółek handlowych na tle rozważań kodeksu handlowego (cz. I)*, „Prawo Spółek” 2002/5, s. 2.

⁷ Zob. jednak krytyczne uwagi pod adresem obecnej regulacji na s. 23/24.

⁸ Zob. A. Szajkowski w: S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, *Kodeks...*, uw. do art. 249, nb. 2.

⁹ Zob. M. Spyra, *Ochrona akcjonariuszy na publicznym rynku papierów wartościowych*, „Państwo i Prawo” 2000/2, s. 65.

¹⁰ Zob. *A Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe: A Consultative Document of the High Level Group of Company Law Experts*, (czerwiec 2002), s. 16; *Final Report of the High Level Group of Company Law Experts on a Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe* (dokument z 4.11.2002 r.), Bruksela 2002, s. 47.

Przyznanie wspólnikom szeroko zakrojonego prawa zaskarżania uchwał, ukształtowanego jako prawo indywidualne, niesie ze sobą ryzyko nadużycia, którego najbardziej jaskrawym przykładem jest wykorzystanie omawianego prawa jako narzędzia szantażu korporacyjnego. Jego istotą jest rezygnacja z zaskarżenia uchwały, bądź z kontynuacji prowadzenia postępowania przez wycofanie pozwu, względnie zawarcie ugody w zamian za uzyskanie od spółki specjalnych korzyści majątkowych.¹¹

Problem „rozbójniczych” akcjonariuszy nie jest bynajmniej problemem nowym. Przykładowo już w 1912 r. podczas 31. Niemieckiego Zjazdu Prawników (*Deutscher Juristentag*) utyskiwano, iż prawo do zaskarżania uchwał bywa częstokroć nadużywane w celu szantażowania spółek akcyjnych i niedozwolonego działania na ich szkodę.¹² Niewiele później mowa była o zawodowym zaskarżaniu uchwał walnych zgromadzeń jako rodzaju lukratywnej „działalności gospodarczej”.¹³ Próby rozwiązania problemu nie przyniosły widocznie zadowalających rezultatów, skoro na 63. Niemieckim Zjeździe Prawników, który odbył się w 2000 r. w Lipsku, tematem obrad Sekcji Prawa Gospodarczego był znowu problem skarg akcjonariuszy, w tym problem nadużywania prawa do zaskarżania uchwał.

Nadużywanie prawa do zaskarżania uchwał może wiązać się dla spółki z bardzo poważnymi następstwami związanymi z blokowaniem tych uchwał i w konsekwencji częstokroć znaczącym opóźnianiem realizacji różnego rodzaju zamierzeń i operacji planowanych przez spółkę. W szczególności chodzić tu może o:

- łączenie (art. 491 i n. k.s.h.) i podział (art. 528 i n. k.s.h.),
- przekształcenie (art. 551 i n. k.s.h.),
- inne zmiany strukturalne i organizacyjne (np. zawarcie umowy, o której mowa w art. 7 k.s.h.,¹⁴ wycofanie akcji z publicznego obrotu¹⁵),
- zawarcie istotnych dla spółki transakcji,¹⁶
- zmiany kapitałowe, w tym zwłaszcza podwyższenie kapitału w drodze emisji nowych akcji (art. 431 i n. k.s.h.),
- emisje obligacji zamiennych na akcje i obligacji z prawem pierwszeństwa (art. 393 pkt 5 k.s.h.).

Szczególnie duże pole działania dla szantażystów korporacyjnych przedstawiają te sytuacje, w których legalność uchwały zależy od spełnienia kryteriów ustawowych sformułowanych jako pojęcia nieostre czy też wymagające *in casu* dookreślenia. Przykładem może być tutaj wyłączenie prawa poboru, którego dokonanie dopuszczalne jest jedynie w interesie spółki, zgodność z którym legitymizuje materialnie fakt wyłączenia.

Na szantaż korporacyjny narażone są w sposób szczególny spółki akcyjne, zwłaszcza publiczne. Wynika to z kilku okoliczności, spośród których należy wymienić:

- łatwość uzyskania statusu akcjonariusza spółki publicznej,
- brak więzi pomiędzy wspólnikami,
- brak ustawowej możliwości wykluczenia akcjonariusza z ważnych przyczyn,¹⁷
- szczególnie poważny wymiar majątkowy negatywnych konsekwencji związanych z blokowaniem i opóźnianiem operacji, co związane jest ze skalą działalności spółki,
- troskę o reputację na rynku kapitałowym – informacja o zaskarżeniu istotnej dla spółki uchwały może negatywnie odbić się na kursie akcji.

W dużych spółkach, zwłaszcza publicznych, opóźnienie realizacji określonej operacji czy też utrudnienie pozyskania koniecznych środków kapitałowych może pociągać za sobą milionowe straty. Z jednej strony okoliczność ta stwarza korzystne środowisko dla tych wspólników, którzy zainteresowani są ściąganiem ze spółki „haraczu” w zamian za nieutrudnianie przeprowadzenia operacji. Z drugiej strony zapłacenie okupu może być dla akcjonariuszy większościowych, a często nawet dla spółki, rozwiązaniem stosunkowo bardziej opłacalnym, niż wdawanie się w spór, zwłaszcza jeżeli istniały podstawy do zaskarżenia uchwały, a samo zaskarżenie nie było (prymarnie) nakierowane na ściąganie haraczu. Z inicjatywą „alternatywnego” załatwienia sprawy może zatem wyjść nie tylko akcjonariusz, ale i sama spółka. Ten drugi przypadek nie jest aż tak problematyczny, jeżeli uchwała rzeczywiście narusza interes mniejszości, a kompensatę otrzymają wszyscy pokrzywdzeni akcjonariusze, transfer zaś korzyści nie odbędzie się kosztem majątku spółki. Wyjawszy jednak tę ostatnią sytuację, prawo nie może tolerować praktyk urągających nie tylko podstawowym zasadom prawa spółek (np. zasadzie równego traktowania akcjonariuszy), ale również zasadom etycznym.

Chroniąc interesy akcjonariuszy mniejszościowych, prawo musi więc jednocześnie uwzględniać możliwe – wymienione powyżej – zagrożenia dla funkcjonowania podmiotów gospodarczych oraz stojących za nimi akcjonariuszy większościowych.

Sposoby ograniczania zjawiska nadużywania prawa do zaskarżania uchwał

Generalny zakaz nadużywania prawa podmiotowego (art. 5 k.c.)

Z przepisu art. 5 k.c. wynika generalny zakaz nadużywania prawa, przez które rozumieć należy czynienie z niego użytku w sposób sprzeczny ze społeczno-gospodarczym

11 Zob. A. Szumański, *Prawo spółek...*, s. 667; W. Bayer, *Aktionärsklagen de lege lata und de lege ferenda*, Neue Juristische Wochenschrift (NJW) 2000/36 – Sonderdruck, s. 2613.

12 Tak Flechtheim w: *Festschrift für Zitelmann* 1913, s. 5 – cyt. za W. Bayer, *Aktionärsklagen...*, s. 2613.

13 Zob. A. Pinner, *Leipziger Zeitschrift* 1914, s. 229 – cyt. za W. Bayer, *Aktionärsklagen...*, s. 2613.

14 Projekt ustawy nowelizacyjnej słusznie przewiduje wprowadzenie zastrzeżenia uchwały walnego zgromadzenia jako przesłanki zawarcia umowy o zarządzanie spółką zależną lub przekazywanie zysku przez taką spółkę (art. 7 k.s.h.); zob. art. 1 pkt 52c projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw, który przewiduje dodanie nowego art. 393 pkt 7 k.s.h.; zob. druk sejmowy nr 1666 z 5.06.2003 r.

15 Zob. art. 86 prawa o publicznym obrocie papierami wartościowymi (ustawa z 21.08.1997 – tekst jednolity: DzU z 2002 r. nr 49, poz. 447).

16 Art. 393 pkt 3 k.s.h.; zob. też art. 52a projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw, który przewiduje zmianę treści omawianego przepisu poprzez objęcie nim także prawa użytkowania wieczystego.

17 Jest to powszechnie akceptowany pogląd w polskiej doktrynie (zob. przykładowo A. Szumański, *Prawo spółek...*, s. 726 – 727). W piśmiennictwie niemieckim szeroko reprezentowane jest jednak stanowisko dopuszczające wykluczenie akcjonariusza z ważnych powodów (zob. zwłaszcza B. Grunewald, *Der Ausschluss aus Gesellschaft und Verein*, Köln – Berlin – Bonn – München 1987; A. Reinisch, *Der Ausschluss von Aktionären aus der Aktiengesellschaft*, Köln 1992), chociaż niemiecki *Aktiengesetz* – podobnie jak polski k.s.h. – nie zawiera wyraźnej podstawy prawnej dla takiego wykluczenia. Por. też art. 635 – 641 belgijskiego kodeksu spółek handlowych (ustawa z 7.05.1999 r. – *Code des Societes / Wetboek van Vennootschappen*), które to przepisy zawierają regulację wykluczenia akcjonariusza z ważnych przyczyn.

przeznaczeniem danego prawa.¹⁸ Przepis ten jest jednak zbyt ogólny, aby w tak wielopłaszczyznowej i jednocześnie dynamicznej materii, jaką jest prawo spółek, można było mówić o skutecznej ochronie na podstawie treści owej ogólnej normy.

Wymienione okoliczności uzasadniają konieczność poszukiwania rozwiązań precyzyjniejszych i zapewniających większą skuteczność.¹⁹ Rozwiązania te mogą teoretycznie iść w kierunku:

- ograniczenia dostępności prawa do zaskarżania uchwał (s. 21),
- zmniejszania atrakcyjności nadużywania tego prawa (s. 21) oraz
- sankcjonowania jego nadużyć (s. 21/22).

Ograniczenie prawa do zaskarżania uchwał

Ograniczenia podmiotowe

Ograniczenie podmiotowe prawa do zaskarżania uchwał oznacza odstępstwo od zasady, zgodnie z którą podmiot, który w dniu powzięcia uchwały posiadał przynajmniej jedną akcję spółki, może przy spełnieniu przesłanek określonych w art. 422 § 2 pkt 2 – 4 k.s.h. (dla spółki z o.o. w art. 250 pkt 2 – 5 k.s.h.) wnieść powództwo o uchylenie, względnie o stwierdzenie nieważności uchwały. Ograniczenia, o których mowa, można pogrupować jako:

- ograniczenia w zależności od udziału w kapitale zakładowym spółki,²⁰
- ograniczenia w zależności od wartości indywidualnego interesu skarżącego,
- ograniczenia w zależności od długości czasu posiadania statusu akcjonariusza danej spółki.

Wprowadzenie ograniczeń należących do jednej z dwóch pierwszych grup oznaczałoby zerwanie z indywidualnym charakterem prawa do zaskarżania uchwał na rzecz uregulowania go jako prawo kolektywne.

W ostatnich latach swojego obowiązywania kodeks handlowy z 1934 r. przewidywał, że w spółkach publicznych powództwo o unieważnienie (według obecnej terminologii kodeksowej – uchylenie) uchwały mogło być wytoczone jedynie przez akcjonariusza lub grupę akcjonariuszy posiadających bezpośrednio akcje uprawniające do wykonywania nie mniej niż 1% ogólnej liczby głosów, jeżeli podstawą zaskarżenia było naruszenie dobrych obyczajów kupieckich, godzenie w interesy spółki i zamiar pokrzywdzenia akcjonariusza (art. 414 § 2 k.h.).²¹

Wprowadzone ograniczenie o charakterze podmiotowym – jako wątpliwe z konstytucyjnego punktu widzenia (art. 45 ust. 1²², art. 64 ust. 2²³ Konstytucji RP) – spotkało się z zasadną krytyką ze strony doktryny.²⁴ Ustawodawca k.s.h. słusznie zrezygnował zatem z tego rozwiązania.²⁵

Wprowadzenie ograniczeń w prawie do zaskarżania uchwał dyskutowane jest także w prawie niemieckim.²⁶ Jako możliwe ograniczenie proponuje się posiadanie określonego udziału w kapitale lub ogólnej liczbie głosów, posiadanie akcji o określonej wartości nominalnej, względnie

rynkowej, oraz posiadanie akcji przez odpowiednio długi okres poprzedzający wytoczenie powództwa.²⁷ To ostatnie kryterium miałyby zapobiegać zakupowi akcji specjalnie w celu zaskarżenia planowanej przez spółkę uchwały.

Z uwagi na wątpliwości konstytucyjne, jak również na okoliczność, iż prawo do zaskarżania uchwał pełni także istotną rolę z punktu widzenia zasady praworządności, nie należy postulować wprowadzenia podmiotowych ograniczeń w zakresie omawianej instytucji. Zaangażowanie kapitałowe skarżącego jak również jego „staż” jako akcjonariusza danej spółki mogą natomiast mieć posiłkowe znaczenie przy rozpatrywaniu przez sąd konkretnej sprawy, stanowiąc rodzaj poszlaki, co do motywów danego powództwa.

Reforma ustawowej regulacji podstaw zaskarżenia uchwał walnego zgromadzenia

W odróżnieniu od stanu prawnego obowiązującego pod rządami kodeksu handlowego z 1934 r.,²⁸ ustawodawca kodeksu spółek handlowych zdecydował się na wyraźne wyodrębnienie dwóch rodzajów skarg współników:

- powództwo o uchylenie uchwały (art. 249, 422 k.s.h.)
- powództwa o stwierdzenie nieważności uchwały (art. 252, 425 k.s.h.).

Oba instrumenty różnią się ustawowym katalogiem podstaw zaskarżenia. W zależności od rodzaju środka zaskarżenia różne są także terminy prekluzyjne dla wniesienia pozwu, jak również materialno-prawne konsekwencje uwzględnienia powództwa. W tej ostatniej kwestii brak jest jednak w doktrynie zgodności, czy wyrok uchylający uchwałę wywiera jedynie skutek na przyszłość (skuteczność *ex nunc*),²⁹ czy też działa z mocą

18 Zob. W. Kubala, *O niektórych kwestiach związanych z praktycznym stosowaniem art. 5 k.c.*, „Palestra” 1998/7–8, s. 64; Z. Lyda, *Klauzula generalna „społeczno-gospodarcze przeznaczenie prawa” (problemy interpretacji)*, „Państwo i Prawo” 1987/7, s. 46; Z. Lyda, *Wzajemny stosunek klauzul: zasady współzależności społecznego i społecznogospodarczego przeznaczenia prawa*, „Nowe Prawo” 1988/4, s. 3; M. Piekarski, *Konkretyzacja zarzutu nadużycia prawa*, „Palestra” 1974/7, s. 26; zob. też monografię T. Justyńskiego, *Nadużycie prawa w polskim prawie cywilnym*, Kraków 2000, oraz recenzję tej pracy p. A. Szpunara, *Tomasz Justyński: Nadużycie prawa w polskim prawie cywilnym*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2000/4, s. 963.

19 Zob. A. Szumański, *Prawo spółek...*, s. 668.

20 Alternatywnie chodzić tu może o udział w ogólnej liczbie głosów (por. art. 414 § 2 k.h.), ewentualnie o wartość rynkową akcji.

21 Zmiana k.h. wprowadzona ustawą z 21.08.1997 r. – Prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi.

22 Prawo do sądowej ochrony interesów jednostki.

23 Zasada równej dla wszystkich ochrony prawnej.

24 Por. A. Szumański w: W. Pyziół, A. Szumański, I. Weiss, *Prawo spółek*, Bydgoszcz 1998, s. 566; J. Szwaja, P. Skrzyszowski, *Krytycznie o ograniczaniu praw akcjonariuszy spółek publicznych*, „Prawo Spółek” 1998/4, s. 2–7; M. Romanowski, *Zaskarżenie...*, s. 104–106.

25 Zob. S. Sołtyński, A. Szajkowski, A. Szumański, *Uzasadnienie projektu ustawy – Prawo spółek handlowych*, „Studia Prawnicze” 1999/1–2, s. 177.

26 Zob. W. Bayer, *Aktionärsklagen...*, s. 2615 i cyt. tam literatura (zwłaszcza przypis 99 i 100).

27 Szczegółowo na ten temat zob. W. Bayer, *Aktionärsklagen...*, s. 2615–2616.

28 Skargom współników poświęcono przepisy art. 240 (dla spółki z o.o.) i art. 413–414 k.h. (dla spółki akcyjnej). Terminem ustawowym było „powództwo o unieważnienie uchwały”.

29 Tak M. Allerhand, *Kodeks handlowy. Komentarz*, (przedruk) Bielsko-Biała 1998, uw. 5 do art. 243; M. Trela, *Wzruszalność uchwał walnego zgromadzenia akcjonariuszy spółki akcyjnej*, „Prawo Spółek” 1999/12, s. 10; w podobnym kierunku, A. Szumański, *Prawo spółek...*, 2002, s. 726; A. Szumański, *Prawo spółek...*, 1998, s. 605; zob. też L. Sobolewski, *Unieważnienie akcji dopuszczonych do publicznego obrotu*, PPH 1996/12, s. 4; por. na gruncie prawa niemieckiego, W. Zöllner, *Folgen der Nichtigerklärung durchgeführter Kapitalerhöhungsbeschlüsse*, Die Aktiengesellschaft (AG) 1993, s. 75; W. Zöllner, M. Winter, *Folgen der Nichtigerklärung durchgeführter Kapitalerhöhungsbeschlüsse*, „Zeitschrift für das gesamte Handels- und Wirtschaftsrecht” ZHR 1994, s. 59.

wsteczną (*ex tunc*).³⁰ W zasygnalizowanym sporze należy stanąć na stanowisku, iż wyrok sądu wydany w postępowaniu o uchylenie uchwały wywołuje jedynie skutek na przyszłość (*ex nunc*), podczas gdy sukces powództwa o stwierdzenie nieważności skutkuje zniesieniem uchwały od momentu jej podjęcia (skuteczność *ex tunc*). Oczywiście „surowszym” środkiem zaskarżenia jest powództwo o stwierdzenie nieważności. Wynika to nie tylko z charakteru wyroku w sprawie o stwierdzenie nieważności, ale również ze znacznie dłuższych terminów na wniesienie pozwu (zob. art. 425 § 3 dla spółki publicznej, art. 425 § 2 dla spółki akcyjnej niepublicznej, art. 252 § 3 k.s.h. dla spółki z o.o.). W porównaniu ze stanem prawnym obowiązującym pod rządami kodeksu handlowego, sprzeczność z przepisami prawa nie stanowi obecnie podstawy powództwa o uchylenie uchwały, lecz przewidziana jest jako przesłanka powództwa o stwierdzenie nieważności uchwały (art. 425, 252 § 1 k.s.h.). *Lege non distinguente* chodzi tu o każdą sprzeczność z ustawą, przez co należy rozumieć przepisy prawa powszechnie obowiązującego (art. 87 ust. 1, art. 88 ust. 1 i art. 92 Konstytucji RP).³¹

Mimo iż regulacja prawna zawarta w kodeksie handlowym mogła wywoływać również pewne wątpliwości,³² to jednak zmiany wprowadzone w k.s.h. są zmianami na gorsze. Nie każde bowiem naruszenie ustawy powinno być kwalifikowane jako podstawa do stwierdzenia nieważności uchwały. Nie wchodząc w tym miejscu głębiej w zasygnalizowaną problematykę, wypada zauważyć, że regulacja skarg wspólników (oraz innych uprawnionych podmiotów) powinna możliwie dużą liczbę spraw poddawać możliwości zaskarżenia jedynie w drodze powództwa o uchylenie uchwały.

Powództwo o stwierdzenie nieważności, dla którego obowiązuje i powinien obowiązywać znacznie dłuższy termin prekluzyjny, powinno być traktowane wyjątkowo i ograniczać się jedynie do najpoważniejszych naruszeń norm prawa bezwzględnie obowiązującego, najlepiej sypozowanych w formie ustawowego katalogu.³³

Wskazane tu zagadnienie jest szerszym problemem związanym przede wszystkim z potrzebą wzmocnienia pewności obrotu. Pozytywny wpływ z punktu widzenia zwalczania zjawiska szantażu korporacyjnego traktować należy w kategoriach pożądanego efektu ubocznego proponowanej przeze mnie reformy.

Zmniejszenie atrakcyjności powództwa „dla okupu”

Zmniejszenie atrakcyjności zaskarżania uchwały jako nielegalnego sposobu wywierania nacisku i uzyskiwania korzyści majątkowych polega na takim ukształtowaniu prawa, zwłaszcza w zakresie kwestii proceduralnych, aby utrudnić skarżącemu osiągnięcie zamierzonego przez niego celu sprzecznego z prawem. Chodzi tu przede wszystkim o zmniejszenie negatywnych konsekwencji dla spółki związanych z zaskarżeniem uchwały oraz z utrudnieniami w zakresie możliwości „kupczenia” spolegliwością przez szantażystów korporacyjnych.

Zasada niezależności postępowania rejestrowego w stosunku do postępowania przed sądem gospodarczym

Pewnym novum, na które zdecydował się ustawodawca kodeksu spółek handlowych, jest postanowienie art. 423 § 1 k.s.h.,³⁴ zgodnie z którym zaskarżenie uchwały walnego zgromadzenia nie powoduje automatycznie zawieszenia postępowania rejestrowego. Do zawieszenia może jednak dojść po przeprowadzeniu przez sąd rejestrowy rozprawy. Rozprawa taka ma charakter wyjaśniający. Jej celem jest wstępne oszacowanie prawdopodobieństwa sukcesu powództwa o uchylenie, względnie o stwierdzenie nieważności uchwały. Społeczno-gospodarczą funkcją tego zabiegu jest obciążenie konsekwencjami wpisu/odmowy wpisu tego podmiotu, który według wstępnych szacunków ma mniejsze szanse na wygranie sprawy przed sądem gospodarczym. Taka alokacja ryzyka jest jak najbardziej uzasadniona z punktu widzenia ekonomicznej analizy prawa.

Przyjąć należy, że wstrzymanie postępowania rejestrowego wynikać może również z orzeczenia sądu gospodarczego-procesowego, wydanego w ramach postępowania zabezpieczającego (tymczasowa ochrona prawna – art. 730 i n. k.p.c.).³⁵

Jeżeli sąd rejestrowy zawiesi postępowanie w związku ze sprawą toczącą się przed sądem procesowym (art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.), wówczas orzeczenie tego sądu ma dla sądu rejestrowego znaczenie prejudycjalne.³⁶ Oznacza to, że uchylenie albo stwierdzenie nieważności uchwały pociągnie za sobą obowiązek sądu rejestrowego do uwzględnienia z urzędu orzeczenia sądu procesowego i wydania postanowienia o odmowie wpisu do rejestru. Prejudycjalność nie obejmuje jednak przypadku odwrotnego, tj. nawet oddalenie powództwa kwestionującego uchwałę nie wyklucza odmowy dokonania wpisu przez sąd rejestrowy z powodu innych stwierdzonych uchybień. Przyjąć jednak należy, że postanowienie o odmowie wpisu opierać się może jedynie na owych innych okolicznościach, nie zaś na okolicznościach leżących u podstaw orzeczenia sądu procesowego, jeżeli sąd ten pozostawił uchwałę w mocy.

30 Tak (i to niezależnie od rodzaju powództwa) E. Marszałkowska-Krześ, *Skutki zaskarżenia uchwały wspólników w spółce z o.o.*, PPH 1999/4, s. 31; M. Romanowski, *Zaskarżanie...*, s. 104; A. Szajkowski, *Prawo spółek handlowych*, Warszawa 2000, s. 676; A. Kidyba, *Kodeks spółek handlowych, t. II, Komentarz do art. 301 – 633 k.s.h.*, Kraków 2002, uw. do art. 422, pkt 5; R. Czerniawski, *Kodeks spółek handlowych. Przepisy o spółce akcyjnej*, Warszawa 2001, uw. 4 do art. 427; J. Napierała w: A. Koch, J. Napierała (red.), *Prawo handlowe*, Kraków 2002, s. 435; R. Reczek, *Przesłanki zaskarżenia uchwał zgromadzenia wspólników spółki z o.o.*, „Prawo Spółek” 2003/2, s. 27 – 28; tak SN w orzeczeniu z 17.09.1993 r. (II CRN 96/93), OSN 1994/9, poz. 180, PPH 1994/5, s. 25 – 27).

31 Tak J. Jacyszyn, S. Krześ, E. Marszałkowska-Krześ, *Kodeks spółek handlowych, komentarz, orzecznictwo*, Warszawa 2001, s. 520; W. Katner, *Prawa mniejszości w spółkach kapitałowych, cz. II*, PPH 2002/4, s. 23.

32 W doktrynie niejasności wywoływała kwestia rozgraniczenia uchwał nieistniejących i nieważnych z mocy prawa, zob. monografię E. Marszałkowska-Krześ, *Uchwały zgromadzeń w spółkach kapitałowych*, Warszawa 2000, i powołana tam literatura.

33 Por. § 241 niemieckiego *Aktiengesetz* z 1965 r. (BGBl. I s. 1089) – polskie tłumaczenie wydane przez C.H. Beck, *Niemieckie ustawy o spółce z o.o. oraz o spółce akcyjnej* z wprowadzeniem M. Luttera, Warszawa 1996.

34 Por. dla spółki z o.o. art. 249 § 2 k.s.h.

35 Tak też E. Marszałkowska-Krześ, *Skutki zaskarżenia uchwały wspólników w spółce z o.o.*, PPH 1999/4, s. 32.

36 Zob. E. Marszałkowska-Krześ, *Uchwały nie istniejące, nieważne z mocy prawa oraz wzruszalne wyrokiem sądu w spółce z o.o.*, PPH 1998/7, s. 30.

Prawomocny wyrok uchylający uchwałę lub stwierdzający jej nieważność zarząd powinien zgłosić sądowi rejestrowemu w terminie tygodnia od jej ogłoszenia (art. 427 § 3 i 4 k.s.h.).

Postanowienie art. 423 § 1 k.s.h. (art. 249 § 2 k.s.h. w odniesieniu do spółki z o.o.) skutkuje częściowym rozbrojeniem różbójniczych akcjonariuszy – ostrze skargi jako oręża skierowanego przeciwko spółce traci znacząco na swojej ostrości, jeżeli uciążliwość w postaci zablokowania/opóźnienia wpisu do rejestru nie jest konsekwencją automatyczną, lecz może nastąpić jedynie po przeprowadzeniu wstępnego oszacowania, które dokonuje się naprawie mającej charakter wyjaśniający.

Wprowadzenie specjalnego postępowania dotyczące wyłącznie kwestii majątkowych związanych z uchwałą

De lege ferenda należałoby rozważyć wprowadzenie specjalnego postępowania dla spraw, w których kwestią sporną jest nie sam fakt podjęcia i wykonania danej uchwały, ale jej konsekwencje w wymiarze czysto majątkowym.

Problemy wyceny akcji czy też ustalenia wysokości ceny wykupu są z natury rzeczy złożone i czasochłonne. Jeżeli więc w celu zabezpieczenia interesów powoda dojdzie do wstrzymania postępowania rejestrowego, może to – niezależnie od zasadności powództwa – pociągać za sobą olbrzymie straty po stronie spółki. Proponowana procedura ograniczałaby się do zbadania i ustalenia przez sąd spornych wartości. Postępowanie to zastępowałoby w zakresie jego zastosowania powództwo mające na celu uchylenie uchwały, a więc zniweczenie wszelkich związanych z nią skutków prawnych. Możliwe zastosowanie tej procedury dotyczyłoby przymusowego wykupu akcji (art. 418 k.s.h.), stosunku wymiany akcji przy połączeniu (art. 509 § 3 k.s.h.), wyłączenia prawa poboru w sytuacji, kiedy kwestią sporną jest sam fakt adekwatności ceny emisyjnej nowych akcji (art. 433 § 2 k.s.h.).

Przy wprowadzaniu proponowanego trybu postępowania należałoby sięgnąć do rozwiązań ustawowych i dorobku doktryny niemieckiej. Tamtejsze ustawodawstwo zna bowiem tzw. *Spruchstellenverfahren*, który dotyczy jedynie aspektów majątkowych, nie powodując przy tym (inaczej niż *Anfechtungsklage*) wstrzymania postępowania rejestrowego. Zakres zastosowania *Spruchstellenverfahren* obejmuje uchwały dotyczące połączenia (§ 14 ust. 2, § 15 ust. 1, § 305 i n. *Umwandlungsgesetz*³⁷), przekształcenia (§ 195 ust. 2, § 196, 305 i n. *UmwG*)³⁸, zawarcia umowy o zarządzanie spółką zależną (§ 304 ust. 3, § 305 ust. 5, § 306 *AktG*), wcielenia spółki zależnej (§ 320b ust. 2 i 3, § 306 *AktG*)³⁹, przymusowego wykupu akcji (§ 327f ust. 1, § 306 *AktG*). W literaturze⁴⁰ proponuje się rozszerzenie tego katalogu o spory dotyczące ceny emisyjnej przy emisji przeprowadzanej z wyłączeniem prawa poboru.⁴¹ Obecnie ma miejsce w Niemczech poważniejsza reforma *Spruchverfahren*.⁴²

Wprowadzenie tego rodzaju postępowania oznaczałoby kolejny krok w kierunku eliminacji zjawiska szantażu

korporacyjnego. Pozytywne efekty tego rozwiązania nie wyczerpywałyby się jednak na powództwach bezzasadnych, w szczególności motywowanych chęcią uzyskania nieusprawiedliwionych korzyści majątkowych, ale rozciągałyby się wszelkie spory, także te wytoczone zasadnie, jeśli tylko dotyczą one wyłącznie kwestii związanych z wyceną (majątkowych).

Ograniczenie możliwości cofnięcia pozwu oraz zawarcia ugody

Modus operandi szantażystów korporacyjnych obejmuje:

- zagrożenie wniesieniem powództwa,
- wniesienie powództwa, a następnie jego odpłatne cofnięcie, względnie
- (odpłatne) zawarcie ugody.

Za godne poparcia należy *de lege ferenda* uznać wprowadzenie uregulowań zapobiegających wskazanej sekwencji wydarzeń.

Rozwiązaniem takim byłoby uzależnienie możliwości cofnięcia pozwu oraz zawarcia ugody od zezwolenia sądu, przed którym toczy się postępowanie.⁴³

Sąd procesowy jedynie wówczas wydawałby stosowne zezwolenie, jeżeli po zbadaniu okoliczności sprawy oraz zebraniu wyjaśnień stron, zwłaszcza strony powodowej, doszedłby do przekonania, że cofnięcie skargi (względnie zawarcie ugody) nie zostało przez spółkę „kupione”. Omawiany instrument nie obejmuje wprawdzie pierwszego z wymienionych sposobów wywierania presji na spółkę (tj. samego zagrożenia za skarżeniem), jednakże ten sposób jest ograniczony czasowo terminami prekluzyjnymi przewidzianymi na wytoczenie powództwa. W tym kontekście wypada jeszcze raz podkreślić znaczenie regulacji podstaw zaskarżenia i związanych z tym terminów zaskarżenia.⁴⁴

Sankcje za nadużycia prawa do zaskarżania uchwał

Zasada odpowiedzialności za wynik procesu

Zwyczajną „sankcją” za wniesienie nieuzasadnionego powództwa (i w konsekwencji przegranie sprawy) jest obowiązek poniesienia kosztów postępowania (art. 98 § 1 k.p.c.). Konsekwencja ta wynika z ogólnej zasady odpowiedzialności za wynik procesu, będącej fundamentalnym elementem regulacji dotyczącej kosztów postępowania cywilnego.⁴⁵

³⁷ Ustawa o przekształceniach z 28.10.1994 r. (BGBl. I s. 3210).

³⁸ Chodzi o uchwałę walnego zgromadzenia spółki przynoszącej. Ograniczenie do spółki przynoszącej uzasadnione jest zasadą utrzymania kapitału; zob. W. Schön, *Wer schützt den Kapitalschutz*, ZHR 2002.

³⁹ Tzw. *Eingliederung*; w przypadku tym również chodzi o uchwałę walnego zgromadzenia spółki wcielanej.

⁴⁰ Tak W. Bayer, *Kapitalerhöhung mit Bezugsrechtsausschluss und Vermögensschutz der Aktionäre nach § 255 Abs. 2 AktG*, ZHR 1999, s. 54; W. Bayer, *Aktionärsklagen...*, s. 2618.

⁴¹ Obecnie nieadekwatność ceny emisyjnej stanowi samodzielną podstawę do wniesienia powództwa o uchylenie uchwały – zob. § 255 ust. 2 *AktG*.

⁴² Rządowy projekt ustawy *Gesetz zur Neuordnung des gesellschaftsrechtlichen Spruchverfahrens*, projekt dostępny w internecie na stronie Federalnego Ministerstwa Sprawiedliwości: www.bundesjustizministerium.de

⁴³ Tak w niemieckiej literaturze m.in. W. Bayer, *Aktionärsklagen...*, s. 2616.

⁴⁴ Zob. krytyczne uwagi poczynione na s. 23/24.

⁴⁵ Zob. H. Madrzak, D. Krupa, E. Marszałkowska-Krześ, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 1997, s. 166.

Sankcje finansowe za wniesienie powództwa „oczywiście bezzasadnego”

Konsekwencje wynikające z ogólnej zasady odpowiedzialności za wynik procesu nie pełnią w sposób zadowalający funkcji prewencyjnej ani tym bardziej kompensacyjnej. Ustawodawca kodeksu spółek handlowych zdecydował się dlatego na wprowadzenie dodatkowych sankcji o charakterze finansowym.

Art. 423 § 2 zd. 1 k.s.h. przewiduje mianowicie, iż w przypadku wniesienia oczywiście bezzasadnego powództwa o uchylenie uchwały walnego zgromadzenia⁴⁶ sąd, na wniosek pozwanej spółki, może zasądzić od powoda kwotę do dziesięciokrotnej wysokości kosztów sądowych oraz wynagrodzenia jednego adwokata lub radcy prawnego.

Elementem hipotezy cytowanej normy jest „oczywistość bezzasadności”. Ustawodawca posługuje się tu zatem terminem nieostrym, co stwarza pewne zagrożenia interpretacyjne na niekorzyść powoda. W każdym przypadku, zwłaszcza zaś wówczas, gdy ustalenie zasadności powództwa wymaga doprecyzowania zwrotów nieostrych (np. interes spółki jako przesłanka legalności wyłączenia prawa poboru), sąd powinien zachować sporą ostrożność przy kwalifikowaniu powództwa jako oczywiście bezzasadnego. Jeżeli bezzasadność wydaje się *prima facie* prawdopodobna, ale nie oczywista, wystarczające będzie odrzucenie ewentualnego wniosku o wydanie zarządzenia tymczasowego w postępowaniu zabezpieczającym i w konsekwencji dokonanie wpisu przez sąd rejestrowy.

Dla oceny oczywistości należy brać pod uwagę względny obiektywne, nie zaś subiektywne przekonania powoda.

De lege ferenda warto byłoby rozważyć rozszerzenie sankcji z 423 § 2 k.s.h. na przypadki, w których udowodniono użycie powództwa jako środka szantażu korporacyjnego, nawet jeżeli powództwo nie odpowiada kryteriom „oczywistej bezzasadności”.

W takim zakresie należy brać pod uwagę subiektywne motywy, którymi kierował się skarżący.

Na koniec warto jeszcze zauważyć, że roszczenie odszkodowawcze spółki nie wyczerpuje się na sumie określonej w art. 423 § 2 zd. 1 k.s.h.; możliwe jest nadto dochodzenie odszkodowania na zasadach ogólnych (art. 423 § 2 zd. 2 k.s.h.). W grę wchodzić będzie tu odpowiedzialność deliktowa na podstawie art. 415 k.c. W praktyce problematycznie przedstawiać się może jednak kwestia ustalenia wysokości szkody po stronie bezzasadnie pozwanej spółki. Ponadto nawet jeśli ustalenie takie okaże się *in casu* możliwe, szkoda ta będzie w wielu przypadkach przerastała zdolności kompensacyjne (wyplacalność) akcjonariusza. Wszystko to sprawia, że w przeważającej liczbie przypadków odpowiedzialności na podstawie art. 423 § 2 zd. 2 k.s.h. należy raczej przypisać pełnienie roli prewencji generalnej, aniżeli realne spełnianie przez nią funkcji kompensacyjnej (odszkodowawczej).

Przymusowy wykup akcji drobnych akcjonariuszy

Przymusowy wykup akcji akcjonariuszy mniejszościowych, tzw. *squeeze-out* (art. 418 k.s.h.),⁴⁷ nie jest sankcją za

konkretne nieożalane zachowania akcjonariuszy wobec spółki; przesłanką wyłączenia są tutaj wyłącznie określone proporcje udziału w kapitale zakładowym (90% większość uprawniająca, 5% mniejszość blokująca⁴⁸). *Ratio legis* regulacji stanowi umożliwienie akcjonariuszom dominującym wykluczenia ze spółki „drobniacy”. Ustawodawca przyjmuje „ryczałtem”, że w określonym układzie i przy odpowiednich proporcjach kapitałowych występowanie w spółce akcjonariuszy mniejszościowych wiązać się może z negatywnymi konsekwencjami dla spółki, grupy przedsiębiorstw oraz akcjonariuszy większościowych.⁴⁹

Jednym z elementów składających się na uciążliwość pozostawiania w spółce drobnych akcjonariuszy jest możliwość nadużywania z ich strony praw korporacyjnych, w tym prawa do zaskarżania uchwał walnego zgromadzenia.⁵⁰ Podkreślić jednak należy, że udowodnienie tego rodzaju nadużyć, czy też nawet samego zamiaru nadużycia nie stanowi przesłanki legalności przymusowego wykupu w trybie art. 418 k.s.h. Dopuszczalność *squeeze-out* nie zależy bowiem od spełnienia przesłanek o charakterze materialnym, a jedynie określonych ustawowo przesłanek formalnych.

Uwagi końcowe

Bez wątpienia najistotniejszym krokiem w kierunku eliminacji zjawiska szantażu korporacyjnego było wprowadzenie zasady, zgodnie z którą zaskarżenie uchwały nie prowadzi automatycznie do zablokowania postępowania rejestrowego (art. 423 § 1, art. 249 § 2 k.s.h.).

Obowiązek przeprowadzenia rozprawy jako przesłanki zawieszenia postępowania przed sądem rejestrowym pełni rolę postępowania wstępnego, w którym stosunkowo szybko dojść może do wyjściowego oszacowania szans powodzenia powództwa przed sądem gospodarczym-procesowym. Rozwiązanie takie jest rozsądnym kompromisem pomiędzy z jednej strony postulatami efektywności, z drugiej zaś sprawiedliwości, tj. w tym przypadku ochrony mniejszości.

W szczególności nie zasługuje na poparcie jakiegokolwiek ograniczanie podmiotowe lub czasowe (tj. w rozumieniu określonego czasu posiadania akcji spółki) prawa

46 Regulacja ta obejmuje także powództwo o stwierdzenie nieważności uchwały (art. 423 § 2 w zw. z art. 425 § 5 k.s.h.).

47 Zob. szerzej na ten temat P. Bielski, *Przymusowy wykup akcji drobnych akcjonariuszy a natura spółki akcyjnej*, PPH 2001/11, s. 11 – 19; R.T. Stroiński, *Cele oraz ryzyka przymusowego wykupu akcji w kodeksie spółek handlowych*, PPH, 2001/12, s. 19 – 28; A. Szumański, *Przymusowy wykup akcji drobnych akcjonariuszy*, PPH 2001/11, s. 1 – 10; A. Szumański, *Prymat kapitału nad osobą*, „Rzeczpospolita” z 14.02.2001 r., dział „Prawo”; A. Radwan, *Przymusowy wykup akcji drobnych akcjonariuszy w prawie brytyjskim na tle k.s.h.*, PPH 200/1, s. 41 – 48; A. Radwan, *Squeeze-out? Tak!, ale nie tak – Kilka uwag na temat planowanej nowelizacji art. 418 k.s.h.*, „Prawo Spółek” 2003/4, s. 48 – 54; A. Radwan, *Regulacja przymusowego wykupu akcji drobnych akcjonariuszy – uwagi de lege ferenda*, „Monitor Prawniczy” 2003/11, s. 500 – 505; zob. też monografię K. Kohutka, *Przymusowy wykup akcji w kodeksie spółek handlowych*, Kraków 2002.

48 Zob. szerzej A. Radwan, *Squeeze-out...*, s. 50 – 51.

49 Ekonomiczna analiza przyczyn wprowadzenia instytucji *squeeze-out* u R.T. Stroińskiego, *Cele...*, s. 20 – 23.

50 Zob. A. Szumański, *Przymusowy...*, s. 2; zob. też *Report of The High Level Group of Company Law Experts on Issues Related to Takeover Bids*, Bruksela 2002, s. 60.

do zaskarżania uchwał walnego zgromadzenia. Ograniczenie tego rodzaju – oprócz wątpliwości konstytucyjnych – oznaczałoby również redukcję w zakresie pełnienia funkcji kontrolnych przez indywidualnych wspólników, a więc pośrednio osłabienie zasady praworządności.

Akcjonariusze powinni jednak być rozliczani z korzystania z przysługującego im prawa i – w razie jego oczywistego nadużycia lub też użycia w celu sprzecznym z przeznaczeniem prawa (tj. jako instrumentu szantażu) – powinni liczyć się z finansowymi (i ewentualnie innymi) sankcjami.

Niniejsze opracowanie poświęcone jest ochronie spółki i akcjonariuszy większościowych przed nadużyciami prawa do zaskarżania uchwał ze strony mniejszości. W tym kontekście nie sposób nie wspomnieć o znaczeniu, jakie z omawianego punktu widzenia, ale również i przede wszystkim z punktu widzenia ochrony praw mniejszości ma wprowadzenie do polskiego porządku prawnego instytucji kapitału docelowego.

madzenia (art. 446 § 1 zd. 1 k.s.h.). Reforma regulacji skarg wspólników powinna zatem iść nie tylko w kierunku jej ograniczenia, ale również odpowiedniego rozszerzenia w celu uzyskania stanu systemowej konwergencji.

Dlatego też konieczne jest nowe spojrzenie na ustawowe mechanizmy ochrony praw mniejszości, w tym rozważenie ewentualnego analogicznego stosowania art. 422 i n. k.s.h. w odniesieniu do uchwał zarządu.⁵¹ Analiza taka przekraczała by jednak ramy niniejszego opracowania. Zamykającą tezę niech będzie zatem stwierdzenie, iż usprawiedliwionym i ważnym ograniczeniem w zakresie prawa zaskarżania uchwał walnego zgromadzenia musi towarzyszyć wzmocnienie ochrony akcjonariuszy na wypadek naruszeń ich praw związanych z delegacją niektórych uprawnień z walnego zgromadzenia na zarząd spółki.

dr Arkadiusz Radwan

Autor jest pracownikiem naukowym w Katedrze Europeistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Zakładzie Prawa Handlowego Uniwersytetu Rzeszowskiego oraz Wydziale Prawa Krakowskiej Szkoły Wyższej im. A. Frycza Modrzewskiego.

⁵¹ Za „odpornością” uchwał zarządu na zaskarżenia w drodze art. 422 i n. k.s.h. opowiedzieli się S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, *Uzasadnienie projektu ustawy – Prawo spółek handlowych*, „Studia Prawnicze” 1999/1–2, s. 143; M. Romanowski, *Kapitał docelowy*, PPH 2002/8, s. 2; M. Romanowski, *Podwyższenie kapitału zakładowego w granicach kapitału docelowego*, PPH 2003/2, s. 28.

Delegacja prawa do podejmowania decyzji w przedmiocie podwyższenia kapitału zakładowego (art. 444 i n. k.s.h.), łącznie z kompetencją do wyłączenia prawa poboru akcjonariuszy (art. 447 § 1 zd. 2, art. 447 § 2 k.s.h.), na zarząd spółki oznacza potencjalnie istotne zagrożenie dla ochrony praw mniejszości. Uchwała zarządu zastępuje bowiem akt korporacyjny, jakim jest uchwała walnego zgro-

**W listopadowym numerze
miesięcznika**

Głosa
PRZEGLĄD PRAWA
GOSPODARCZEGO

polecamy między innymi:

Filip Seredyński, Maciej Sobiech

☞ Działalność gospodarcza a działalność wykonywana osobiście w świetle zasad wykładni prawa podatkowego

Justyna Maliszewska-Nienartowicz

☞ Ochrona interesów konsumentów w stosunkach kredytowych – nowelizacja ustawy o kredycie konsumenckim

Ryszard Szarek

☞ Zakaz przeciwdziałania przez gminę rozwojowi konkurencji

Paweł Borszowski

☞ Wymogi proceduralne a przewlekłość postępowania podatkowego

Alkesander Chłopecki

☞ Odmowa stwierdzenia nadpłaty w podatku dochodowym od osób fizycznych za 2000 r. – Głosa

Henryk Palarz

☞ Wprowadzenie w życie taryfy przedsiębiorstwa energetycznego

Grzegorz Borkowski

☞ Dotacje na rok – orzeczenie miesiąca

